

Barokní jezuitské Klatovy 2009

Jezuitská škola včera; jezuitské školy dnes

Říká se, že Bůh stvořil člověka, jelikož má rád dobré příběhy. Každý z nás, já i vy, máme svůj příběh, ale mají ho také školy. Jezuitská kolej (a gymnázium) v Klatovech má velmi dlouhý příběh, neboť ten její sahá 373 let zpátky. Škola byla založena a vedena katolickým řádem, který se jmenuje Tovaryšstvo Ježíšovo. Tento víkend se v průběhu sympózia vrátíte v čase a dozvíte se o životě studentů, kteří tuto školu navštěvovali, a o dospělých, kteří tu působili jako učitelé. Třeba budete překvapeni tím, co objevíte. Určitě naleznete mnoho, na co můžete být hrdí a za co být vděční.

Pokud jde o mne, přijel jsem dnes k vám, abych pohovořil o přítomnosti. Mohli bychom říci, že můj osobní příběh se protíná s příběhem Jezuitské koleje v Klatovech, protože jsem členem Tovaryšstva Ježíšova, jenž strávil celý život ve školách – jako učitel němčiny, latiny a teologie, jako ředitel školy ve Philadelphii a ve Washingtonu a nyní jako sekretář Tovaryšstva Ježíšova pro vzdělávání se sídlem v Římě. Mým cílem je povědět vám něco o jezuitských školách dnes – kolik jich existuje, kde jsou, jaké školy to jsou, o co se snaží. Tento poslední aspekt – o co se snaží – je velice důležitý, neboť se dotýká samé podstaty existence jezuitských škol: jejich poslání. Věřím, že toto poslání má co říci každému z vás o vašem životě – bez ohledu na váš věk, povolání, vyznání, společensko-ekonomické postavení nebo životní styl.

Začněme tedy. Existuje asi 4 000 jezuitských vzdělávacích institucí na celém světě – na šesti kontinentech a v 70 zemích. Mezi nimi je 462 středních škol a 200 univerzit. Největší jezuitská univerzita je v Brazílii, jmenuje se UNISINOS a má 25 000 studentů. Existují jezuitské mateřské školy a školy základní, ale také školy technické, kde se můžete učit takovým věcem jako je elektrické inženýrství, zpracování dřeva, počítačová technika a hotelový management. Některé z těchto 4 000 škol dostávají finanční podporu od státu, jiné ne. V jezuitských školách potkáte studenty bohaté, ze střední třídy či z chudých poměrů. V Indii, například, tvoří 40 – 50 % studentů jezuitských škol příslušníci domorodých kmenů a lidé z okraje společnosti. Některé školy jsou jen pro chlapce, jiné jsou pro chlapce i děvčata. V některých školách nosí studenti uniformy, v jiných to, co chtějí. Některé školy jsou staré, jiné úplně nové. Nejstarší jezuitská škola byla založena v Messině v Itálii v roce 1548. Jedna z nejnovějších je právě zde v České republice v Děčíně a jmenuje se Křesťanská základní škola Nativity. Existuje spousta různých druhů škol. V mé zemi, ve Spojených státech, najdete síť středních škol pro studenty ze sociálně slabších rodin. Tito studenti chodí do školy čtyři dny v týdnu, pátý den pak pracují v kanceláři nebo nějakém provozu a jejich výdělek pomáhá uhradit náklady na jejich vzdělání. V Egyptě jezuité vedou internátní školu pro postižené děti. V Sydney v Austrálii najdete střední školu, v níž tvoří většinu studentů přistěhovalci. Před čtyřmi lety založil německý jezuita internátní školu pro chlapce a dívky v Kosovu. Většina studentů jsou zde muslimové. V Africe v Zambii jeden polský misionář uskutečnil svůj nápad zřídit „rozhlasovou školu“. Pro takovou školu nepotřebujete ani budovu, jen rádio. Výuka je přenášena z redakce, studenti se shromáždí pod dozorem dospělého, přinesou si své učebnice, papír a psací potřeby a vzdělávají se po radiových vlnách. A nakonec, v Latinské Americe existuje rozsáhlá síť jezuitských škol, která si zaslouží zvláštní pozornost. Jmenuje se Fe y Alegría, „Víra a radost“. Byla založena ve Venezuele před 54 lety. Rozrostla se do 18 zemí a sponzoruje přes 1 000 vzdělávacích center pro chudé lidi. Dohromady navštěvují jezuitské školy téměř tři milióny studentů – mladí dospělí, dospívající a děti. Jezuitské školy

tvoří největší školský systém v rámci katolické církve.

A nyní přichází důležitá otázka: Proč jezuité věnovali tolik energie a úsilí vzdělávání mládeže po více než čtyři a půl století a proč 3 700 jezuitů po celém světě i dnes dále pracuje ve vzdělávacích zařízeních všech druhů?

Když sv. Ignác z Loyoly v polovině 16. století založil jezuitský řád, nezahrnul vzdělávání mezi úkoly, do kterých by se měli jeho bratři zapojit. Zpočátku se jezuité věnovali stejným úkolům jako ostatní kněží té doby. Sloužili mše, zpovídali, kázali, sytili chudé, pečovali o nemocné a poskytovali přístřeší bezdomovcům. Jak čas plynul, sv. Ignác si uvědomil, že vzdělání má ohromný potenciál dobra, jelikož zaměstnává mladé lidi v době, kdy jsou otevření, dychtiví a zvědaví, a pomáhá je přetvářet ve vůdčí osobnosti budoucnosti. Také byl svědkem smutného stavu vzdělávání své doby, zvláště mezi chudými. A tak svolil k otevření první jezuitské školy v Itálii, o které jsem již zmínil. Vidíte, že ta Ignácova myšlenka byla určitě dobrá, neboť z té školy vzešlo 4 000 dalších.

Jestliže je posláním jezuitských škol pomáhat vychovávat vedoucí osobnosti zítřka, jak to dělají? Řekl bych, že jsou nejméně tři charakteristiky jezuitských škol, které mají na studenty hluboký vliv a vyzývají je k tomu, aby se stali vůdčími osobnostmi.

První charakteristikou je osobní péče o každého jednotlivce, někdy latinsky vyjadřovaná termínem *cura personalis*. Všichni, kdo pracují v jezuitských školách – učitelé, správci, trenéři, knihovníci, poradci, pečovatelé – pevně věří, že každý student, s nímž se setkávají, je jedinečný, stvořený k obrazu a podobě Boha, odrážející Boha neopakovatelným způsobem a obdařený neocenitelnou důstojností. Studenti tudíž zažívají společenství, kde je dospělí dobře znají, vědí o jejich nadání a limitech, vědí něco o jejich rodinách. Mají zkušenost s učiteli, kteří jsou jim k dispozici a jsou přístupní, otevření a pružní, připravení přizpůsobit své vyučovací metody potřebám jednotlivých tříd nebo potřebám jednotlivců v rámci třídy. Zažívají učitele, kteří se jim na celý život vtisknou do paměti. Pokud je škola prostoupena takovou atmosférou, odnesou si s sebou studenti, až skončí jejich formální vzdělávání a vstoupí do světa svého povolání, velký poklad. Ať budou pracovat v průmyslu, zemědělství, právu, obchodu, lékařství, veřejných službách či kdekoli jinde, vědí, že se od nich očekává, že budou se svými kolegy a s každým člověkem, se kterým se setkají, zacházet se stejnou úctou, již zažili ve škole. Vůdci mohou vést jen tehdy, když respektují lidi, které vedou.

Druhou charakteristikou jezuitských škol je snaha o dokonalost. Sv. Ignác své bratry neustále vybízel k tomu, aby překračovali hranice toho, co se běžně žádá nebo co je dostačující. Opakovaně na ně naléhal, aby hledali větší slávu Boží a lépe sloužili svým bližním. Povšimněte si slova „větší“. Učitelé v jezuitských školách se neustále snaží být lepšími učiteli. Pamatuji se, jak jsem před pár lety obědval se starším jezuitou, vynikajícím učitelem matematiky. Byl očividně v dobré náladě, pozitivně naladěný. Ptal jsem se proč. Odpověděl, že právě přišel na nový způsob, jak vysvětlit jistý algebraický pojem svým studentům a nemohl se dočkat, až se dostane do třídy, aby zjistil, zdali to studentům pomůže se věc naučit. Učitelé jako on nejsou spokojeni se stávajícím stavem. Stále hledají nové výzvy a hranice. Důležitější však je, že takoví učitelé svým příkladem vybízejí své studenty, aby rozvíjeli všechny složky své osobnosti – intelektuální, fyzickou, společenskou, estetickou, náboženskou a morální. Také studenty povzbuzují k tomu, aby plně rozvíjeli talenty, kterými byli obdařeni. V akademické oblasti jsou někteří studenti schopnější v přírodních vědách a matematice, jiní jsou nadaní na jazyky, literaturu a historii. Půjdeme-li mimo akademickou oblast, setkáme se studenty sportovně nadanými, s hudebníky, herci, řečníky a umělci. Chceme, aby tito studenti přijali to, co jim Bůh dal, a co nejvíce to využili. Nechceme žádné nezdravé srovnávání a soutěživost. Když od nás studenti odcházejí,

chceme, aby byli kompetentní, dobře začlenění do společnosti a sebejistí. Tak budou na cestě k tomu stát se vůdčími osobnostmi.

A to mě přivádí ke třetí charakteristice, která by měla být přítomná v jezuitské škole a která by měla pomoci vychovat ze studentů vůdce. Tou charakteristikou je služba.

Na velkém shromáždění bývalých studentů jezuitských škol v roce 1973 prohlásil generální představený jezuitů otec Pedro Aruppe, že cílem jezuitského vzdělávání je vytvářet „muže a ženy pro druhé“. To znamená, že škola musí studentům pomoci nabýt přesvědčení, že přirozené nadání, které získali, a vzdělání, kterého se jim dostalo, mají sdílet s ostatními, především s chudými a s těmi, které společnost vyčlenila. A tak jezuité zakládají nové školy, jež jsou výhradně pro chudé děti. Poskytují stipendium studentům z rodin s omezeným příjmem. Mají programy zaměřující se na zvýšení vnímavosti studentů a celého školního společenství vůči potřebám chudých. V posledních letech se na školách rozšířily programy pomoci druhým. Studenti navštěvují staré lidi, dělají společníky postiženým dětem nebo nabízejí zvláštní vyučování mladším studentům mimo školní hodiny. V Chile vystavěla skupina studentů, učitelů a bývalých studentů jezuitské školy 30 domovů pro chudé. Jezuitská internátní škola v Irsku poslala skupinu studentů a bývalých studentů na několik týdnů do Jižní Afriky, aby pobývali v rodinách a pomohli místnímu společenství sázet stromy a vybudovat hřiště. Patnáct studentů a několik učitelů z jezuitské školy v Adelaide v Austrálii se na deset dnů zapojilo do života domorodců na severu své země. Nezbytnou součástí těchto programů je reflexe. Studenti si vedou deník a hovoří o tom, jak je jejich prožitky ovlivnily. Zamýšlí se nad službou, kterou poskytovali: Byla obtížná? Měli nějaké obavy, když se do ní pouštěli? Vytvořili si nějaký vztah k lidem, kterým pomáhali? Co se naučili od lidí, jimž sloužili? Proč považuje jezuitská škola službu za tak důležitou? Také jsou povzbuzováni k tomu, aby se i v budoucnu angažovali v nějakém druhu služby ostatním, bez ohledu na to, jaká bude jejich běžná práce. Uvědomují si, že služba není jen pro školu; je pro život.

Ve své krátké prezentaci jsem se vám snažil poskytnout přehledný obraz jezuitských škol na celém světě. Snažil jsem se vám také sdělit některé aspekty základního smyslu a poslání těchto škol. Na začátku jsem uvedl, že tři aspekty poslání jezuitských škol, a to osobní péče o jednotlivce, snaha o dokonalost a služba, mohou oslovit vás všechny, kteří jste přišli na toto sympóziu. Prohlásil jsem to proto, že jsou to hodnoty, s nimiž se může každý z nás ztotožnit. Ano, vyrůstají z křesťanství. Byly klíčovými prvky vize sv. Ignáce z Loyoly. V jezuitských školách se na ně klade úmyslně důraz. Jsou však i ryzími lidskými hodnotami. Byly částí historie Jezuitské koleje v Klatovech. Doufejme, že mladí mužové a ženy, kteří studují v Klatovech dnes, budou žít tyto hodnoty, až povedou tuto zemi a náš svět do budoucnosti. Doufejme, že dospělí mezi námi jim svým příkladem a prožíváním těchto hodnot budou ukazovat cestu.

Thomas Roach, S.J.
Klatovy, Česká republika ¹
24. – 25. dubna 2009

¹Překlad: Jana Chroustová, František Hylmar